

**INTEGRACJA VS. RÓŻNORODNOŚĆ
W EKONOMII W KONTEKŚCIE
RÓŻNIC METODOLOGICZNO-
FILOZOFICZNYCH**
PERSPEKTYWA MIKROEKONOMICZNA

BOGUSŁAW FIEDOR
UNIwersYTET EKONOMICZNY
WE WROCLAWIU

Warszawa 14.03.2017,
RN PTE - KNE PAN

PODSTAWOWE WYZWANIA METODOLOGICZNE I TEORIOPOZNAWCZE W KONTEKŚCIE DYSTYNKCJI MIĘDZY EKONOMIĄ JAKO NAUKĄ TEORETYCZNA I STOSOWANA

- Ekonomia jako nauka *teoretyczna (nomologiczna)* zajmująca się gospodarczymi aspektami ludzkich zachowań *indywidualnych* i *grupowych* musi się opierać na określonych założeniach *behawioralnych*. Oznacza to, że nie można z niej całkowicie rugować *indywidualizmu poznawczego*, mimo jego różnorodnej krytyki (holizm poznawczy, realizm poznawczy; **Lawson/Lewis**)
- Ujęcie ekonomii jako nauki *stosowanej*, czyli *ipso facto* społecznie użytecznej (pragmatyzm) nie może wykluczać pierwiastka ściśle *dedukcyjnego* w ekonomii jako nauce, a więc i myślenia modelowego opartego na komunikowalnych i akceptowanych (choć zmiennych w czasie) w społeczności uczonych – założeniach

PODSTAWOWE WYZWANIA METODOLOGICZNE I TEORIOPOZNWCZE W KONTEKŚCIE DYSTYNKCJI MIĘDZY EKONOMIĄ JAKO NAUKĄ TEORETYCZNA I STOSOWANA

- Założenia behawioralne nie mogą mieć charakteru ściśle *aksjomatycznego* (HOe, HMU, racjonalność mikroekonomiczna, racjonalne oczekiwania, suwerenność konsumenta i inne), ale muszą być przedmiotem głębokich badań (jak choćby współcześnie w ekonomii i finansach behawioralnych, czy ekonomii ewolucyjnej i NEI)
- Krytyka mainstreamowego ujęcia racjonalności ekonomicznej nie może oznaczać jego całkowitego odrzucenia, ale wzbogacenie, relatywizację i dywersyfikację, czyli odejście od *monizmu poznawczego* (indywidualizm poznawczy) w kierunku pewnego *eklektyzmu*, czy *różnorodności metodologicznej*

NURT POZYTYWNY VS. NURT NORMATYWNY – UTYLITARYZM A AKSJOLOGICZNE I SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA WYBORÓW EKONOMICZNYCH

- Ekonomia jako nauka *społeczna* i „*antropocentryczna*” nie może ograniczać się do modelowo-dedukcyjnego badania *wyborów ekonomicznych*, czy efektywności gospodarowania, co zwłaszcza implikuje konieczność uwzględniania szeroko rozumianej *aksjologii* i *społecznej kontekstualności* tych wyborów
- Tak jak potrzeba społecznej użyteczności (pragmatyzmu), tak i myślenie normatywne, wywodzące się z wszelkiej aksjologii (nie tylko etyki), choć jest w ekonomii absolutnie niezbędne, nie może jednak skutkować swoistym wypieraniem pierwiastka ściśle pozytywnego, w tym analizy modelowo-dedukcyjnej.
- Potrzebna jest szeroko rozumiana *równowaga*, czy raczej *różnorodność metodologiczna* z tego punktu widzenia: współistnienie nurtu *pozytywnego* i *normatywnego*

ROLA I MIEJSCE SĄDÓW OPISOWYCH I WARTOŚCIUJĄCYCH W EKONOMII JAKO NAUCE

- Ze względu na *wielowymiarowy charakter* (A. Smith *Teoria uczuć moralnych*, współcześnie – nurt behawioralny, ekonomia złożoności, ekonomia ewolucyjna, ekonomia ekologiczna) determinant ludzkiej (jednostkowej) aktywności ekonomicznej nie jest pożądane ani uprawnione dążenie do
  1. nadawania ekonomii charakteru nauki *czysto pozytywnej*, czy do innego „*monizmu metodologicznego*” (np. *economics as a moral science* – J.K. Boulding), oraz
  2. do „*uniwersalizacji behawioralnej*” ekonomii, w tym zwłaszcza opartej na uniwersalnej (wywodzonej z utylitaryzmu: koncepcja homo oeconomicus i HMU) koncepcji ludzkiej natury i człowieka jako podmiotu gospodarującego (krytyka „*imperializmu ekonomicznego*” ; Lazear - Becker)

ROLA I MIEJSCE SĄDÓW OPISOWYCH I WARTOŚCIUJĄCYCH W EKONOMII JAKO NAUCE

- Czynniki „równouprawniające” (względem nurtu pozytywnego) nurt normatywny w ekonomii
- (1) *koegzystencja pierwiastka egoistycznego i empatyczno-altruistycznego w ludzkiej naturze* (rozszerzanie do extremum/ad libitum pojęcia interesu własnego – **Becker** – jako skutkujące tautologią i bezradnością ekonomii w wyjaśnianiu rzeczywistych mechanizmów ludzkich zachowań i zacierające wszelkie granice między *egoizmem* i *altruizmem*)
- (2) powszechność „nieegoistycznie” motywowanych *działań jednostkowych i kooperacyjnych*,
- (3) Dychotomia: człowiek krótkookresowy – człowiek długookresowy (koncepcja *multiple selfs* Schellinga/Elstera) i związana z tym idea *interpersonal bargaining*)

ROLA I MIEJSCE SĄDÓW OPISOWYCH I WARTOŚCIUJĄCYCH W EKONOMII JAKO NAUCE

- (4) Nurt pozytywny versus nurt normatywny a *środki realizacji i cele ludzkiego działania* jako przedmiotu badań ekonomii: neoklasyczna *racjonalność instrumentalna* a *capabilities approach* (Sen i Nussbaum)
- (5) Racjonalność *konstruktywistyczna* (Kartezjusz, Hayek) a racjonalność *ekologiczna* (Vernon Smith)
- (6) *złożoność struktur społecznych* (ekonomia złożoności i koncepcja realizmu poznawczego; Lawson/Lewis),

ROLA I MIEJSCE SĄDÓW OPISOWYCH I WARTOŚCIUJĄCYCH W EKONOMII JAKO NAUCE

- (6) Neoklasyczny *indywidualizm behawioralny* i „*determinizm rynkowy*” versus „*społeczne zakorzenienie*” jednostek (Polanyi, Granovetter) ; homo oeconomicus vs. *homo sociologicus* (Dahrendorf)
- (7) „*Aksjologiczna path dependence*”
  - *sympathy* i *commitment* (Sen/Smith) jako determinanty wyboru,
  - wpływ *indywidualnego rozwoju moralnego* na decyzje i wybory ekonomiczne: *racjonalizm etyczny* (Kartezjusz, Kant, Rawls, Nagel, Kohlberg) vs. *intuicjonizm etyczny* (Hume, Smith, Moore)

NURT POZYTYWNY – NURT NORMATYWNY: WNIOSKI KOŃCOWE

- Potrzebna jest *równowaga*, rozumiana jako rozsądne *zróznicowanie stanowisk metodologicznych*, gdyż bez tego zróznicowania zagrażają ekonomii dwa niebezpieczeństwa:
  1. *redukcja do nauki czysto „instrumentalnej” (logika wyboru ekonomicznego, nauka o efektywności gospodarowania itp.)*, w pełni pozytywnej, czyli wolnej od sądów wartościujących, spełniającej rygorystyczne kryteria krytycznego racjonalizmu (falsyfikacjonizmu), *ale niezdolnej, czy w ograniczonym stopniu zdolnej, do rozpoznawania rzeczywistych zjawisk, procesów, trendów itp. gospodarczych;*
  2. *redukcja do dyscypliny czysto opisowej, „empiryczno-faktograficznej”, ale pozbawionej uogólniającej refleksji naukowej („mierzenie bez teorii”)*

NURT POZYTYWNY – NURT NORMATYWNY: WNIOSKI KOŃCOWE

- **Równouprawnienie nurtu pozytywnego i normatywnego** w szczególnym stopniu wiąże się z potrzebą dostrzegania wielkiej złożoności uwarunkowań, jakim podlegają zachowania podmiotów gospodarczych, ze *współzależnością determinant stricte ekonomicznych i społecznych, kulturowych, etycznych, czy nawet religijnych*, co oznacza zwłaszcza konieczność bardzo szerokiego ujmowania założenia o mikroekonomicznej racjonalności i modyfikacji (w tym radykalnych) koncepcji *homo oeconomicus* (od *homo oeconomicus* do **homo sapiens, Thaler**)
- Redukcja ekonomii do nauki czysto pozytywnej (instrumentalnej) oznacza zapoznawanie ważnego faktu, że *komponenty większości zjawisk procesów gospodarczych nie są "czystymi" faktami opisowymi* pozbawionymi pierwiastka aksjologicznego.

NURT POZYTYWNY – NURT NORMATYWNY: WNIOSKI KOŃCOWE

- Rygorystyczne ujmowanie ekonomii jako nauki pozytywnej skutkuje też niebezpieczeństwem redukcji ekonomii do nauki, w której *testowanie/weryfikacja hipotez ma charakter wyłącznie statystyczny*
- Rugowanie z ekonomii pierwiastka (nurtu) pozytywnego, z właściwymi mu metodami testowania czy weryfikacji/falsyfikacji hipotez może z kolei skutkować niebezpieczeństwem „*deskryptywizmu*” i myślenia czysto postulatywnego
- Myślenie w kategoriach właściwych dla nurtu pozytywnego tworzy „płaszcz ochronny” (Lakatos) przez nadmierną „*polityzacją*” i *ideologizacją* ekonomii